

www.dereta.rs

Biblioteka
XX vek

Urednici izdanja
Aleksandar Šurbatović
Anja Marković

Naslov originala
Vladimir Nabokov
PALE FIRE

Copyright © 1962, Vera Nabokov and Dmitri Nabokov
All rights reserved
Copyright © ovog izdanja dela *DERETA*

VLADIMIR NABOKOV

BLEDA VATRA

Prevod s engleskog

David Albahari

Beograd

2016.

DERETA

PREDGOVOR

Bledu vatru, pesmu od devetsto devedeset i devet stihova u herojskim kupletima, podeljenu na četiri pevanja, sastavio je Džon Frensis Šejd (rođen 5. jula 1898, umro 21. jula 1959) tokom poslednjih dvadeset dana svoga života, u prebivalištu u Nju Vaju, oblast Apalači, SAD. Rukopis, uglavnom „čista kopija”, prema kojem je ovaj tekst verno odštampan, sastoji se od osamdeset kartica srednje veličine, na kojima je Šejd gornju ružičastu liniju čuvao za naslove (broj pevanja, datum), a četrnaest svetloplavih linija koristio za ispisivanje teksta svoje pesme, finim perom i sitnim, urednim, izuzetno jasnim rukopisom, preskačući jednu liniju kako bi ukazao na razmak i uvek se služeći praznom karticom za početak novog pevanja.

Kratko Prvo pevanje (166 stihova), sa svim onim zabavnim pticama i parhelijima, zauzima trinaest kartica. Drugo pevanje, vama najdraže, i onaj zapanjujući *tour de force*,¹ Treće pevanje, identični su po dužini (po 334 stiha) i oba pokrivaju po dvadeset i sedam kartica. Četvrto pevanje vraća se Prvom po dužini i ponovo zauzima trinaest kartica, od kojih poslednje četiri, upotrebljene na dan njegove smrti, daju „ispravljenu verziju” umesto „čiste kopije”.

¹ *Tour de force* (franc.) – Doslovno „delo snage: delo koje iziskuje veliku snagu ili veštinu” (Sve fusnote su prevodiočeve).

Kao metodičan čovek, Džon Šejd je obično prepisivao svoju dnevnu kvotu dovršenih stihova u ponoć, ali čak ako bi ih kasnije ponovo i prepisivao, što verujem da je ponekad činio, dotičnu karticu, ili kartice, nije označavao datumom konačnih doterivanja, već datumom „ispravljenе verzije” ili prve „čiste kopije”. Hoću da kažem da je on radije čuvao datum pravog stvaranja nego datum svojih drugih ili trećih misli. Tačno ispred mog sadašnjeg borišta nalazi se veoma bučan zabavni park.

Zahvaljujući tome, posedujemo kompletan kalendar njegovog rada. Prvo pevanje je započeto u sitne sate 2. jula a dovršeno 4. jula. Sledeće pevanje je započeo na svoj rođendan i završio ga 11. jula. Naredna sedmica je posvećena Trećem pevanju. Četvrto pevanje je započeto 19. jula i, kao što je već primećeno, poslednja trećina njegovog teksta (stihovi 949–999) popunjena je „ispravljenom verzijom”. Ona je naizgled krajnje neuredna, vrvi od pustošnih brisanja i kataklizmičnih umetanja, i ne sledi linije na kartici onako strogo kao „čista kopija”. U stvari, kada zaronite i primorate sebe da držite otvorene oči u bistrim dubinama ispod njene pometene površine, pokazuje se da je ona predivno tačna. U njoj se ne nalazi nijedan nepotpun stih, nijedan sumnjivi smisao. Ta bi činjenica trebalo da bude dovoljna da dokaže kako su imputacije izrečene (24. jula 1959) u novinskom intervjuu s jednim od naših tobožnjih šejdovaca – koji je utvrdio *i ne videvši rukopis pesme* da se ona „sastoji od nepovezanih skica od kojih nijedna ne daje definitivan tekst” – samo zlobna izmišljotina onih kojima nije toliko stalo da zažale zbog stanja u kojem je smrt prekinula rad velikog pesnika, koliko da nagrde kompetentnost i, možda, poštenje njegovog sadašnjeg urednika i komentatora.

Druga javna ocena koju su izrekli prof. Harli i njegova klika odnosi se na pitanje strukture. Navodim iz istog intervjua: „Niko ne može reći koliku dužinu pesme je Džon Šejd planirao, ali nije neverovatno da ono što je ostavio predstavlja samo mali deo kompozicije koju je video u ogledalu, nejasno.” Još jedna besmislica! Pored istinskog pokliča unutrašnjih dokaza koji odzvanja celim Četvrtim pevanjem, postoji i izjava Sibil Šejd (u dokumentu datiranom 25. juli 1959) da njen suprug „nikada nije namerao da ide dalje od četiri dela”. Za njega je Treće pevanje bilo pretposlednje, i sâm sam ga čuo kako tako govori o njemu tokom jedne predvečernje šetnje, kada je, kao da razmišlja naglas, razmatrao svoj dnevni rad i gestikulirao u oprostivom samoodobravanju dok je njegov diskretni saputnik uzaludno pokušavao da prilagodi zamah svojih dugih koraka trzavom vučenju nogu razbarušenog starog pesnika. Štaviše, tvrdim (dok naše senke i dalje hodaju bez nas) da je u pesmi preostao da se napiše još samo *je-dan* stih (odnosno hiljaditi) koji bi bio identičan sa prvim i tako upotpunio simetriju strukture, s njena dva identična središnja dela, postojana i obimna, čineći zajedno s kraćim bočnim delovima krila-blizance od po petsto stihova, i dođavola ta muzika. Poznajući Šejdovu duhovnu sklonost za kombinovanjem i suptilan osećaj za harmoničnu ravnotežu, ne mogu ni da zamislim da je namerao da deformiše lica svog kristala mešanjem u njegov predvidljiv rast. A uz to, kao da sve ovo nije dovoljno – a jeste, dovoljno je – imao sam dramatičnu priliku da čujem kako vlastiti glas mog jadnog prijatelja 21. jula uveče objavljuje kraj, ili gotovo kraj, svoga napornog rada. (Vidi moju belešku uz stih 991.)

Ovaj svežanj od osamdeset kartica držala je gumica koju sada pobožno vraćam nakon što sam poslednji put pregledao njihov dragoceni sadržaj. Druga, mnogo tanja grupa od dvanaest kartica, spojenih spajalicom i smeštenih u istoj smeđoj koverti s glavnim svežnjem, nosi neke dodatne kuplete koji teku svojim kratkim i katkad zabrljanim tokom duž haosa prvih skica. Šejd je, po pravilu, uništavao skice onog časa kada mu više nisu bile potrebne: dobro se sećam da sam ga video sa svog trema, jednog sjajnog jutra, kako spaljuje čitavo breme u bleđoj vatri peći za sagorevanje đubreta pred kojom je stajao pognute glave kao zvanični žalobnik među vetrom nošenim crnim leptirovima tog dvorišnog autodafea. Ali pomenuto tuce kartica je sačuvao zbog neiskorišćenih dobrih mesta koja su sijala usred taloga iskorišćenih nacрта. Možda je još nejasno očekivao da zameni izvesne odeljke u „čistoj kopiji” nekim od ljupkih otpadaka iz svojih fascikli, ili ga je, što je verovatnije, potajna naklonost ovoj ili onoj vinjeti, potisnuta iz arhitektonskih obzira ili zato što je smetala gospodi Š., prinudila da odloži odbacivanje do onog časa kada će ga mramorna konačnost besprekorno otkucanog rukopisa potvrditi ili pak učiniti da najdivnija varijanta deluje nezgrapno i nečisto. A možda je, dozvolite da dodam u svoj skromnosti, nameravao da zatraži moj savet kada mi pročita svoju pesmu kao što je, to znam, bio planirao.

U mojim beleškama čitalac će uz pesmu pronaći te izbačene delove. Njihova mesta su naznačena, ili bar nagoveštena, skicama utvrđenih stihova u njihovoj neposrednoj blizini. U izvesnom smislu mnogi od njih su umetnički i istorijski vredniji od nekih najboljih odeljaka u konačnom tekstu. Sada moram da objasnim kako je došlo do toga da ja uredim *Bledu vatru*.

Neposredno posle smrti mog dragog prijatelja ubedio sam njegovu smetenu udovicu da predupredi i savlada komercijalne strasti i akademske intrige koje su morale da se sviju oko rukopisa njenog supruga (koji sam ja preneo na bezbedno mesto još pre nego što je njegovo telo dospelo do groba) potpisivanjem ugovora u smislu da je on predao rukopis meni; da ću ga ja objaviti bez odugovlačenja, sa svojim komentaram, u firmi po svom izboru; da će sva zarada, izuzev izdavačevog procenta, pripasti njoj; i da će na dan objavljivanja rukopis biti predat Kongresnoj biblioteci na trajno čuvanje. Čikam bilo kog ozbiljnog kritičara da utvrdi da je ovaj ugovor nepošten. Pa ipak, nazvali su ga (nekadašnji Šejdov advokat) „fantastičnom mešavinom zla”, dok se druga jedna osoba (njegov nekadašnji književni agent) podrugljivo pitala nije li drhtavi potpis gospođe Šejd napisan „nekom čudnom vrstom crvenog mastila”. Takva srca, takvi mozgovi ne bi mogli da shvate kako privrženost remek-delu može da bude jača od svega, pogotovo onda kada naličje tkanja opčinjava posmatrača i jedinog roditelja, čija se vlastita prošlost tu prepliće sa sudbinom nevinog autora.

Kao što je pomenuto, ako se ne varam, u svojoj poslednjoj belešci, dubinska tempirana bomba Šejdove smrti izbacila je takve tajne i učinila da mnoge mrtve ribe isplave, te sam bio primoran da napustim Nju Vaj ubrzo nakon poslednjeg razgovora sa utamničenim ubicom. Morao sam da odložim pisanje komentara sve dok ne uspem da pronađem novi inkognito u mirnijoj okolini, ali zato su praktične stvari u vezi s pesmom morale odmah da se reše. Odleteo sam avionom u Njujork, dao rukopis na fotografisanje, sporazumeo se s jednim od Šejdovih izdavača, i upravo je trebalo da utvrdimo posao kad je moj

sagovornik, sasvim nehajno, usred ogromnog zalaska sunca (sedeli smo u ćeliji od stakla i orahovine, pedeset spratova iznad niza skarabeja), primetio: „Bićete srećni kada čujete, doktore Kinbote, da je profesor Taj-i-taj [jedan od članova Šejdovog komiteta] pristao da bude naš savetnik prilikom uređivanja rukopisa.”

E pa sad, „srećan” je nešto krajnje subjektivno. Jedna od naših luckastijih zemblanskih poslovice kaže: *izgubljena rukavica je srećna*. Smesta sam zakopčao svoju akten-tašnu i uputio se drugom izdavaču.

Zamislite nežnog, nezgrapnog diva; zamislite istorijsku osobu čije je poznavanje novca ograničeno na apstraktne milijarde nacionalnog duga; zamislite izgnanog princa koji nije svestan Golkonde u svojim dugmadima za manžetne! To će reći – o, hiperbolično – da sam ja najnepraktičnije stvorenje na svetu. Između takve jedne osobe i jednog starog lisca iz izdavačkog biznisa odnos je u početku dirljivo bezbrižan i prijateljski, uz otvorene šale i sva obeležja drugarstva. Nemam nikakvih razloga za pretpostavku da se bilo šta može dogoditi što bi sprečilo da taj početni odnos s dobrim starim Frenkom, mojim sadašnjim izdavačem, ostane kao stalna odlika.

Frenk je potvrdio bezbedan povratak šifova koje su prethodno bili poslali ovamo i traži da u Predgovoru pomenem – i to voljno činim – da sam jedino ja odgovoran za eventualne greške u svom komentaru. Ubaciti se pre profesionalca. Profesionalni korektor je pažljivo uporedio odštampani tekst pesme sa fotokopijom rukopisa, i pronašao nekoliko trivijalnih grešaka koje su meni promakle; to je bila jedina pomoć izvana. Ne treba ni govoriti koliko sam iščekivao da mi Sibil Šejd pruži obilje biografskih podataka; nažalost, ona je otišla iz Nju Vaja

još pre mene, i sada boravi kod rođaka u Kvebeku. Mogli smo, naravno, da vodimo izuzetno plodnu korespondenciju, ali šejdovaca se nije mogla tako lako otresti. U čoporima su krenuli u Kanadu i nasrnuli na jednu ženu čim sam ja izgubio vezu s njom i njenim promenljivim raspoloženjima. Umesto da odgovori na mesec dana staro pismo poslato iz moje pećine u Kedarnu, u kojem su navedena neka od mojih najbezazlenijih pitanja, kao što je pravo ime „Džima Koutsa” i sl., ona mi je iznenada poslala telegram sa zahtevom da prihvatim prof. H. (!) i prof. K. (!!) kao suurednike pesme njenog supruga. Duboko me je to iznenadilo i zaboletelo! Prirodno, to je sprečilo svaku saradnju sa zavedenom udovicom moga prijatelja.

A on mi je doista bio veoma drag prijatelj! Kalendar kaže da sam ga poznavao samo nekoliko meseci, ali postoje prijateljstva koja razvijaju svoja unutrašnja trajanja, svoje eone prozirnog vremena, nezavisno od ponavljajuće, zlobne muzike. Nikada neću zaboraviti s kolikim sam ushićenjem doznao, kako je već napomenuto u belešci koju će moj čitalac pronaći, da prigradska kuća (koju mi je iznajmio sudija Goldsvort koji je svoju sabatnu godinu provodio u Engleskoj), gde sam se uselio 5. februara 1959, stoji pored kuće slavnog američkog pesnika čije sam stihove pokušavao da prenesem na zemblanski još pre dve decenije! Osim tog bajnog komšiluka, goldsvortovski šato, kako sam ubrzo otkrio, nije bio nešto posebno privlačan. Sistem za grejanje je bio čista farsa, budući da je zavisio od ventila na podu iz kojih su se mlaki izdisaji tutnjave i jecave podrumske peći prenosili u sobe sa slabošću smrtnikovog poslednjeg daha. Zatvorivši otvore na spratu, pokušao sam da dam više energije dnevnoj sobi, ali pokazalo se da je njena klima neizlečiva, s obzirom

na to da između nje i arktičkog područja nije bilo ničeg do tanušnih prednjih vrata bez ikakvog trema – bilo stoga što je kuću usred leta podigao neki naivni doseljenik koji nije mogao ni da zamisli kakva ga zima u Nju Vaju čeka, ili zbog toga što je starinska otmenost zahtevala da slučajni posetilac na otvorenim vratima može s praga da se uveri da se ništa nedolično ne događa u salonu.

I u Zembli su februar i mart (dva poslednja od četiri „belonosa” meseca, kako ih mi zovemo) umeli da budu dosta neprijatni, ali tamo je čak i seljačka soba predstavljala telo jedinstvene toplote, a ne mrežu pogubnih promaja. Tačno je, kao što se obično događa došljacima, da su mi rekli kako sam izabrao najgoru zimu u poslednjih nekoliko godina – i to na geografskoj širini Palerma. Jednog od mojih prvih jutara, dok sam se pripremao da krenem na koledž moćnim crvenim kolima koja sam upravo bio kupio, primetio sam da gospodin i gospoda Šejd, koje do tada nisam bio zvanično upoznao (kasnije sam tek doznao kako su pretpostavljali da želim da budem sam), imaju nekih problema sa svojim starim pakardom na klizavom prilazu, na kojem je on ispuštao krike bola ali nije uspevao da iščupa jedan izmučeni zadnji točak iz udubljenog ledenog pakla. Džon Šejd je nezgrapno poslovaio s kantom iz koje je, pokretima sejača, prosipao pregršt smeđeg peska preko plavičaste ostaklice. Nosio je čizme, kragna od vikunje bila mu je podignuta, njegova bujna seda kosa pod suncem je izgledala kao pokrivena injem. Znao sam da je pre nekoliko meseci bio bolestan, i u nameri da ponudim susedima vožnju do koledža svojom moćnom mašinom, požurih prema njima. Staza koja je savijala oko blage uzvišice na kojoj je počivao moj iznajmljeni zamak odvajala ga je od prilaza mojih suseda,

i ja sam upravo nameravao da pređem tu stazu kada se okliznuh i sedoh na iznenađujuće tvrd sneg. Moj pad je delovao kao hemijski reagens na sedam Šejdovih, koji istog časa krenu i skoro me pregazi dok je skretao na stazu s Džonom koji se naporno mrštio u razgovoru sa Sibil koja mu je nešto vatreno govorila. Nisam siguran da me je ijedno od njih videlo.

Nekoliko dana kasnije, međutim, odnosno u ponedeljak, 16. februara, predstavili su me starom pesniku za vreme ručka u nastavničkom klubu. „Najzad predao akreditive”, kako je zabeleženo, pomalo ironično, u mom rokovniku. Pozvali su me da se pridružim njemu i četvorici-petorici drugih eminentnih profesora za njegovim stalnim stolom, ispod uvećane fotografije Vordsmitskog koledža kakav je bio, oguljen i izandao, nekog izuzetno sumornog letnjeg dana godine 1903. Njegova lakonska sugestija da „probam prasetinu” razvedrila me je. Ja sam strogi vegetarijanac i volim da sam spremam svoje obroke. Uzimanje nečega što je pripremila neko srodno biće bilo mi je, objasnio sam rumenim gozbenicima, podjednako odvratno kao jedenje bilo kog stvorenja, a to je uključivalo – spustio sam glas – i sočnu studentkinju s konjskim repom koja nas je služila i lizala olovku. Štaviše, s obzirom na to da sam već dokrajčio voće koje sam doneo u svojoj akten-tašni, zadovoljiću se, rekoh, bocom dobrog kolečskog piva. Moje slobodno i jednostavno ponašanje doprinelo je da se svi opuste. Na mene su ispaljena uobičajena pitanja o mućenim jajima i milkšejku, i o tome da li su prihvatljivi osobi moga ubeđenja. Šejd je rekao da kod njega stvari obrnuto stoje: on mora strašno da se napregne da bi okusio neko povrće. Započeti salatu za njega je bilo isto što i kročiti u morsku vodu u nekom

mraznom danu, a uvek je morao da se dobro pripremi da bi napao tvrđavu neke jabuke. Ja još nisam bio navikao na dosta zamorne šale i zadirkivanja koja vrcaju između američkih intelektualaca rasplodnog akademskog tipa i stoga sam se suzdržao da kažem Džonu Šejdu pred svim tim nacerenim starim mužjacima koliko cenim njegovo delo kako ozbiljna rasprava o literaturi ne bi skliznula u obično izmotavanje. Umesto toga priupitao sam ga za jednog od mojih novostečenih studenata koji je pohađao i njegov kurs, za jednog setnog, krhkog, doista divnog dečka, ali uz odlučno njihanje svojih sedih čeonih lokni stari pesnik odgovori kako je odavno prestao da pamti lica i imena studenata, a kako jedina osoba sa njegovih predavanja o poeziji koju može u sebi da zamisli jeste jedna gospođa na štakama, vanredni đak. „Ma šta mi reče, Džone”, reče profesor Harli, „zar zaista tvrdiš da nemaš u sebi mentalnu ili emocionalnu predstavu one fantastične plavuše u crnom trikou koja pohađa kurs iz književnosti broj 202?” A Šejd, dok su mu sve bore blistale, blago potapša Harlija po ruci ne bi li ga zaustavio. Drugi mučitelj zapita da li je tačno da sam namestio dva stola za ping-pong u svom podrumu. „Je li to zločin?”, upitah. „Ne”, reče on, „ali zašto dva?” „A je li to zločin?”, uzvratih, i svi se nasmejaše.

Uprkos nesigurnom srcu (vidi stih 735), blagom hranjanju i izvesnoj čudnoj izvitoperenosti u svom metodu napredovanja, Šejd je imao neumerenu sklonost prema dugim šetnjama, ali sneg mu je smetao, pa je više voleo bar zimi da njegova žena dođe kolima po njega posle ča-sova. Nekoliko dana kasnije, dok sam izlazio iz Partenokisove zgrade – ili Glavne zgrade (ili sada, avaj, Šejdove zgrade), ugledah kako čeka da gospođa Šejd dođe

po njega. Zastah kraj njega načas, na stepeništu trema sa stubovima, dok sam navlačio rukavice, prst po prst, i skretao pogled kao da želim da izvršim smotru trupa. „Temeljno ste to obavili”, primeti pesnik. Pogledao je na svoj ručni sat. Na njega se spusti pahuljica. „Kristal na kristal”, reče Šejd. Ponudih mu da ga odvezem do kuće svojim moćnim kremlerom. „Žene su, gospodine Šejde, zaboravne.” On iskrivi svoju čupavu glavu da bi pogledao časovnik na biblioteci. Preko goletnog prostranstva snegom prekrivenog travnjaka pređoše dva ozarena momka u jarkoj zimskoj odeći; smejali su se i tociljali. Šejd ponovo gvirnu na svoj ručni sat i, slegnuvši ramenima, prihvatiti moju ponudu.

Hteo sam da znam da li bi mu smetalo ako idemo dužim putem, uz zaustavljanje kod tržnog centra, gde sam hteo da kupim neki čokoladni keks i malo kavijara. On reče da mu to ne smeta. Iz supermarketa, kroz staklo izloga, videh kako taj stari drugar uleće u prodavnicu alkohola. Kada sam se vratio sa svojom robom, on je već bio u kolima i čitao tabloid koji, mislio sam, nijedan pesnik ne bi udostojio ni dodira. Lagodno podrigivanje kazivalo mi je da njegova utopljena prilika prikriva negde pljosku brendija. Kada smo skrenuli na prilaz njegovoj kući, ugledasmo kako Sibil zastaje pred njom. Izadoh s uglađenom živošću. Ona reče: „Budući da moj suprug ne veruje u predstavljanje, učinimo to sami: vi ste doktor Kinbot, zar ne? A ja sam Sibil Šejd.” Onda se obrati svom suprugu, rekavši da je mogao da sačeka u svom kabinetu još neki minut: ona je trubila i dozivala, i pela se sve do gore i tako dalje. Htedoh da pođem, ne želeći da prisustvujem bračnoj sceni, ali ona me zaustavi: „Popijte nešto s nama”, reče, „ili, tačnije rečeno, sa mnom, jer je Džonu zabranjeno

da pipne alkohol." Objasnio sam da ne mogu da ostanem dugo jer sam imao neki mali seminar kod kuće, a posle toga malo stonog tenisa, sa dva šarmanjna identična bližanca i još jednim dečkom, još jednim dečkom.

Od tada sam počeo sve više da viđam svog slavnog suseda. Pogled s jednog od mojih prozora pružao mi je prvo-razrednu zabavu, pogotovo kada bih iščekivao nekog okasnelog gosta. S drugog sprata moje kuće prozor u dnevnoj sobi Šejdovih bio je jasno vidljiv sve dok su grane listopadnih stabala između nas bile gole, i gotovo svake večeri mogao sam da vidim kako se pesnikovo stopalo u papuču nežno njiše. Iz toga se zaključivalo da sedi s knjigom u nekoj niskoj fotelji, ali nikada se nije moglo videti ništa više do tog stopala i njegove senke koja se kretala gore-dole uz tajni ritam duhovne zanesenosti, pod usredsređenom svetlošću lampe. Uvek u isto vreme smeđa papuča od marokena je spadala sa stopala u vunenoj čarapi, koje je nastavljalo da se klata, uz lagano, naravno, usporavanje ritma. Tada se znalo da se vreme za spavanje primiće sa svim svojim užasima, da će nožni palac nataći i numučiti papuču, i da će potom iščeknuti s njom iz zlatnog polja mog pogleda presečenog crnim zavijutkom neke grane. A ponekad bi Sibil Šejd promakla brzo razmahanih ruku poput osobe u napadu gneva, pa bi se vraćala malo kasnije, znatno sporijim korakom, kao da je, reklo bi se, oprostila svom suprugu prijateljstvo s ekscentričnim susedom; ali zagonetka njenog ponašanja sasvim se razrešila jedne večeri kada sam je, okrenuvši broj i istovremeno motreći na njihov prozor, magično naveo da ponovi one užurbane i sasvim nevine kretnje koje su me zbunjivale.

Avaj, moj spokoj uskoro će biti razvejan. Gusti otrov zavisti počeo je da štrca po meni čim je akademska

naseobina shvatila da Džon Šejd ceni moje društvo više nego svih drugih ljudi. Vaš prezriv osmeh, moja draga gospođo K., nije izmakao našoj pažnji dok sam pomagao umornom starom pesniku da pronađe svoje kaljače posle sumorne zabave u vašoj kući. Jednog dana, kada sam ušao u kancelariju Odseka za englesku književnost u potrazi za časopisom sa slikom kraljevske palate u Onhavi, koju sam hteo da pokažem svom prijatelju, čuo sam kako mladi lektor u zelenom somotskom sakou, koga ću milostivo nazvati Džerald Emerald, nemarno odgovara na nešto što ga je sekretarica pitala: „Valjda je gospodin Šejd već otišao s onim Velikim Dabrom.” Naravno, ja sam prilično visok, a moja smeđa brada je doista sjajna i gusta; glupi nadimak se očigledno odnosio na mene, ali na to nije vredelo obraćati pažnju, i nakon što sam mirno uzeo časopis sa prenatrpanog stola, zadovoljio sam se time što sam u prolazu, hitrim trzajem prstiju, razvezao leptir-mašnu Džeralda Emerald. Isto tako, jednog jutra me je dr Netočdag, šef odseka kojem sam bio pripojen, zamolio formalnim glasom da sednem, potom zatvorio vrata, namršteno zauzeo svoju fotelju na okretanje, i zatražio od mene „da budem obazriviji”. Obazriviji, u kom smislu? Jedan dečak se požalio svom savetniku. Požalio na šta, pobogu? Da sam kritikovao kurs iz književnosti koji je on pohađao („smešan pregled smešnih dela, koji vodi smešan mediokritet”). Nasmelijavši se u olakšanju, zagrljih mog dobrog Netočku i rekoh mu da više nikada neću biti nestašan. Iskoristiću ovu priliku da ga pozdravim. On se prema meni uvek ponašao s tako tananom učtivošću da se katkad zapitam nije li pretpostavljao ono što je Šejd pretpostavljao, i što je samo troje ljudi (dva člana uprave i predsednik koledža) pouzdano znalo.

Oh, bilo je mnogo takvih incidenata. U „vrapcu” koji je izvela grupa studenata drame prikazan sam kao pompezan ženomrzac s nemačkim akcentom, koji stalno citira Hausmana i gricka presne šargarepe, a nedelju dana pre Šejdove smrti jedna razjarena gospa, u čijem klubu sam odbio da govorim na temu „Halova Vala” (kako je ona rekla, pobrkavši Odinovu Valhalu s naslovom jednog finskog epa), rekla mi je usred neke piljarnice: „Vi ste izuzetno neprijatna osoba, i ne mogu da razumem kako vas Džon i Sibil podnose”, a onda je, nadražena mojim ljubaznim osmehom, dodala: „Štaviše, vi ste ljudi.”

Ali da ne nastavljam s ređanjem besmislica. Šta god se mislilo, šta god se govorilo, dobijao sam svoju punu nagradu preko Džonovog prijateljstva. To prijateljstvo je bilo još dragocenije zato što se njegova nežnost namerno prikrivala, pogotovo kada nismo bili sami, osornošću koja proističe iz onoga što se može nazvati dostojanstvom srca. Njegovo celo biće tvorilo je masku. Fizička pojava Džona Šejda bila je u tako malom skladu sa harmonijama koje su se rojile u njemu, da ste naprosto morali da je odbacite kao grubo prerusavanje ili prolaznu pomodnost; jer ako su maniri romantičnog doba suptilno izražavali pesnikovu muževnost ogoljavanjem njegovog privlačnog vrata, doterivanjem profila i odražavanjem planinskog jezera u njegovom ovalnom pogledu, današnji bardovi, zahvaljujući možda boljim mogućnostima starenja, izgledaju kao gorile ili strvinari. Lice mog uzvišenog suseda imalo je u sebi nešto što je moglo da privuče oko da je bilo samo lavovsko ili irokesko, ali na nesreću, kombinovanjem ta dva tipa, ono je jedino podsećalo na mesnatu hogartovsku pijanduru neodređenog pola. Njegovo ružno telo, ona metlušina od sede kose, požuteli nokti na

njegovim ćuftastim prstima, kesice pod mutnim očima, bili su razumljivi samo ako bi se smatrali za otpatke izbačene iz njegovog suštinskog bića istim onim silama savršenstva koje su pročišćavale i klesale njegove stihove. On je bio sopstvena negacija.

Imam jednu njegovu fotografiju koja mi je veoma draga. Na tom snimku u boji, što ga je uslikao moj nekadašnji prijatelj jednog sjajnog prolećnog dana, vidi se Šejd kako se naslanja na čvrst štap koji je pripadao njegovoj tetki Mod (vidi stih 86). Ja nosim belu vetrovku, kupljenu u lokalnoj prodavnici sportske opreme, i ljubičaste pantalone koje potiču iz Kana. Moja leva ruka je napola podignuta – ne da bi potapšala Šejda po ramenu, kako bi se moglo učiniti, nego da bi skinula moje naočare za sunce koje, međutim, nije nikada dosegla u *tom* životu, životu slike; knjiga iz biblioteke pod mojom desnom miškom jeste rasprava o izvesnoj zemblanskoj kalisteniji za koju sam nameravao da zainteresujem tog mog mladog stanara koji nas je fotografisao. Nedelju dana kasnije on će izdati moje poverenje tako što će podlo iskoristiti moje odsustvo – put u Vašington, odakle ću se vratiti u saznanje da je on sve to vreme zabavljao neku vatrenokosu kurvu iz Ekstona za kojom su u sva tri kupatila ostali njeni češljevi i njen vonj. Naravno, odmah smo raskinuli, i kroz prorez na zavesi gledao sam kako rđavi Bob dosta patetično stoji kraj puta, s onom svojom kratko podšišanom kosom, s pohabanom torbom i skijama koje sam mu dao, napušten i sam, u iščekivanju kolege koji je trebalo da ga odveze zauvek. Ja mogu da oprostim sve izuzev izdaje.

Nikada nismo razgovarali, Džon Šejd i ja, o mojim ličnim nedaćama. Naše blisko prijateljstvo bilo je na onom višem, isključivo intelektualnom nivou na kojem se od

emocionalnih nevolja odmara i u njima se ne učestvuje. Moje divljenje prema njemu predstavljalo je za mene neku vrstu planinskog lečenja. Kad god bih ga pogledao, doživljavao sam veliki osećaj čuda, pogotovo u prisustvu drugih osoba, inferiornih osoba. To čudo se još povećavalo mojim uviđanjem da oni ne osećaju ono što ja osećam, da ne vide ono što ja vidim, da prihvataju Šejda onakvog kakav je, umesto da natope svaki nerv, da tako kažem, romantičnošću njegovog prisustva. Evo ga, rekao bih u sebi, to je njegova glava koja sadrži mozak drugačije vrste od onih sintetičkih pekmeza upakovanih u lobanje koje ga okružuju. On gleda s terase (u kući prof. K. te martovske večeri) prema udaljenom jezeru. Ja gledam u njega. Prisustvujem jedinstvenoj fiziološkoj pojavi: Džon Šejd opaža i preobražava svet, upija ga i razdvaja, kombinuje njegove elemente u isto vreme dok ih sprema za čuvanje, kako bi u nekom neodređenom trenutku proizveo organsko čudo, spoj slike i muzike, stih pesme. I doživeo sam isto uzbuđenje kao onda kada sam u ranom detinjstvu, preko stočića za čaj u dvorcu svog ujaka, posmatrao mađioničara koji je upravo bio završio svoj fantastični program i mirno se gostio sladoledom od vanile. Piljio sam u njegove napuderisane obraze, u magični cvet u rupici njegovog kaputa, u kojoj je prošao kroz niz različitih boja a sada se ustalio kao beli karanfil, i naročito u njegove čudnovate, čudesno fluidne prste kojima je mogao, ako bi samo poželeo, da zavrti kašiku i pretvori je u sunčev zrak ili da baci tanjir u vazduh i preobrati ga u goluba.

Šejdova pesma zaista predstavlja takvo isto, iznenadno savršenstvo magije: moj sedokosi prijatelj, moj valjani stari mađioničar, stavio je svežanj kartica u šešir – i istresao pesmu.

I toj pesmi se sada moramo posvetiti. Verujem da moj predgovor nije bio preterano sitničav. Ostale beleške, date u preglednom komentaru, sigurno će zadovoljiti najnezajzljivijeg čitaoca. Iako te beleške, kako je već uobičajeno, dolaze posle pesme, savetuje se čitaocu da prvo njih konsultuje i da tek onda prouči pesmu uz njihovu pomoć, čitajući ih, naravno, ponovo dok čita njen tekst, i da ih možda, kada završi s pesmom, konsultuje po treći put kako bi upotpunio sliku. Smatram da je u prilikama kao što je ova dobro da se eliminiše muka oko stalnog listanja tako što bi se isekle stranice komentara i zalepile uz odgovarajuće delove teksta, ili pak, što je još jednostavnije, treba nabaviti dva primerka istog dela koji se mogu staviti jedan do drugog na kakav udoban sto – a ne kao što je ovaj moj, sav raskliman, na kojem se nesigurno ustoličila moja pisaća mašina, u ovom bednom motelu, s tim ringišpilom koji mi se vrti u glavi i izvan nje, miljama i miljama od Nju Vaja. Naglašavam da bez mojih beležaka Šejdov tekst jednostavno nema nikakvu ljudsku stvarnost, s obzirom na to da ljudska stvarnost pesme kao što je njegova (odviše nestalna i ćutljiva za jedno autobiografsko delo), uz izostavljanje mnogih snažnih sithova koje je lakomisleno odbacio, mora u potpunosti da se zasniva na stvarnosti njenog autora i njegove okoline, sklonostima i tome sličnom, stvarnosti koju jedino moje beleške mogu da pruže. Toj tvrdnji moj dragi pesnik se sigurno ne bi priklonio, ali bilo kako bilo, komentator ima poslednju reč.

19. okt. 1959, Kedarn, Jutana

Čarls Kinbot

Vladimir Nabokov
BLEDA VATRA

Za izdavača

Dijana Dereta

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Šurbatović

Lektura

Sonja Milovanović

Korektura

Dijana Stojanović

Likovno-grafička oprema

Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-065-7

Tiraž

1000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA doo

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižare DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 35 56 445, 30 58 707

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

НАБОКОВ, Владимир Владимирович, 1899–1977

Bleda vatra / Vladimir Nabokov ; prevod s engleskog
David Albahari. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta,
2016 (Beograd : Dereta). – 307 str. ; 21 cm. – (Biblioteka
XX vek / Dereta)

Prevod dela: Pale Fire / Vladimir Nabokov. – Tiraž
1.000.

ISBN 978-86-6457-065-7

COBISS.SR-ID 223054092